

Hodnocení zdraví mužů a žen v kontextu rodinného stavu dle výběrového šetření EHIS v ČR

Šárka Daňková
Romana Malečková

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Teoretická východiska

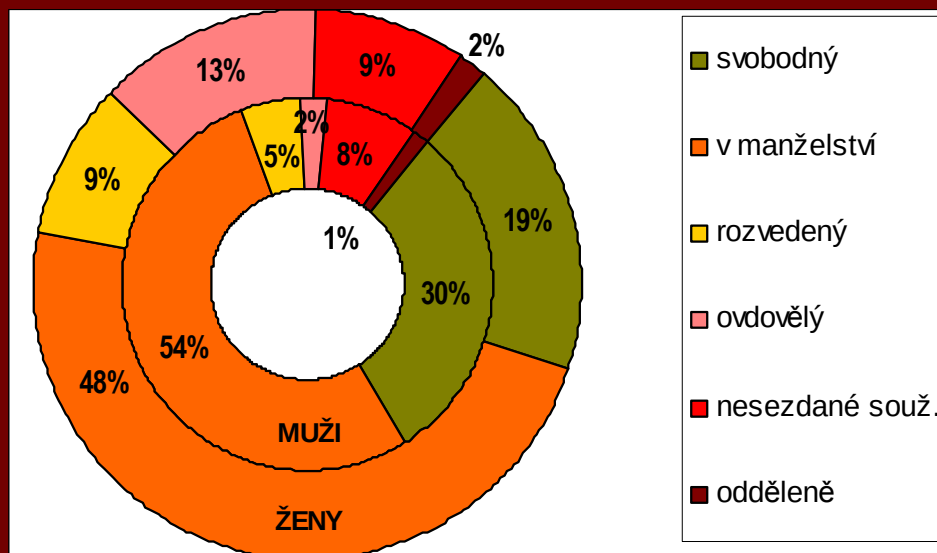
- Vztah rodinného stavu a zdraví je oboustranný, navzájem se ovlivňují
- Nejlepší zdraví – osoby v manželství, nejhorší zdraví – osoby ovdovělé
- 2 koncepty:
 - **Teorie manželské selekce** - osoby zdravé vstupují do manželství a setrvávají v něm snáze než osoby s horším zdravím, které buď do manželství nevstoupí vůbec, nebo mají vyšší pravděpodobnost že jej ukončí rozvodem či ovdověním
 - **Teorie manželské protekce** – manželství působí protektivně : lepší ekonomická situace psychická a sociální podpora, lepší životní standard, lepší přístup ke zdravotní péči, vč. prevence
 - + vliv negativních životních událostí na zdraví (ovdovění, rozvod = stres)
- Životní styl osob v manželství – lepší stravovací návyky, nižší spotřeba alkoholu, drog, paradoxně – vyšší podíl obézních v manželství (viz Schoenbron, 2004)
- Rozdílná diferenciaci z hlediska pohlaví a věku, obvykle se uvádí, že muži mají větší diferenciaci úmrtnosti a zdravotního stavu z hlediska rodinného stavu, s věkem diferenciaci klesá

Výběrové šetření EHIS

- Data o zdraví a rodinném stavu – pouze statistika úmrtnosti, běžná zdravotnická statistika tyto informace (až na výjimky) neposkytuje
- EHIS – Evropské výběrové šetření o zdravotním stavu, 2008
- Navazuje na předchozí HIS 1993, 1996, 1999 a 2002, ovšem zahrnuje jednotné evropské nástroje, mezinárodní srovnatelnost, ostatní země EU – 2007 – 2010, další šetření v 5letém intervalu
- V ČR : výběr 3825 osob nad 15 let, rozhovory s 1995 respondenty
 - Sběr dat: červen/červenec a září/říjen 2008, 115 tazatelů (ČSÚ, SZÚ)
 - Nízká response rate (51 %) v důsledku nedostatku času a načasování
 - Finanční a organizační problémy
- Obsah dotazníku: modulární přístup
 - **EBM** – základní demografické charakteristiky
 - **EHSM** – charakteristiky zdravotního stavu, včetně MEHM (výpočet HLY), subjektivní zdraví, prevalence nemocí, zvládání činností, duševní zdraví
 - **EHCM** – charakteristiky využívání zdravotní péče – návštěvy lékařů i nelékařských zdrav. pracovníků, hospitalizace, léky, výdaje za léky
 - **EHDM** – charakteristiky životního stylu, determinant zdraví (alkohol, kouření, BMI, fyzická aktivita, drogy)
- Zpracování dat v roce 2009, zatím se jedná o **předběžné výsledky**

Data, popis souboru

- 2 otázky na rodinný stav (de iure, de facto)
- cca 50 % osob v manželství, celkem 195 nesezdaných osob žije v NS, 34 % rozvedených mužů, 23 % svobodných žen, celkem 17 %
- S partnerem – (1150) 59 % osob, % u mužů vyšší než u žen

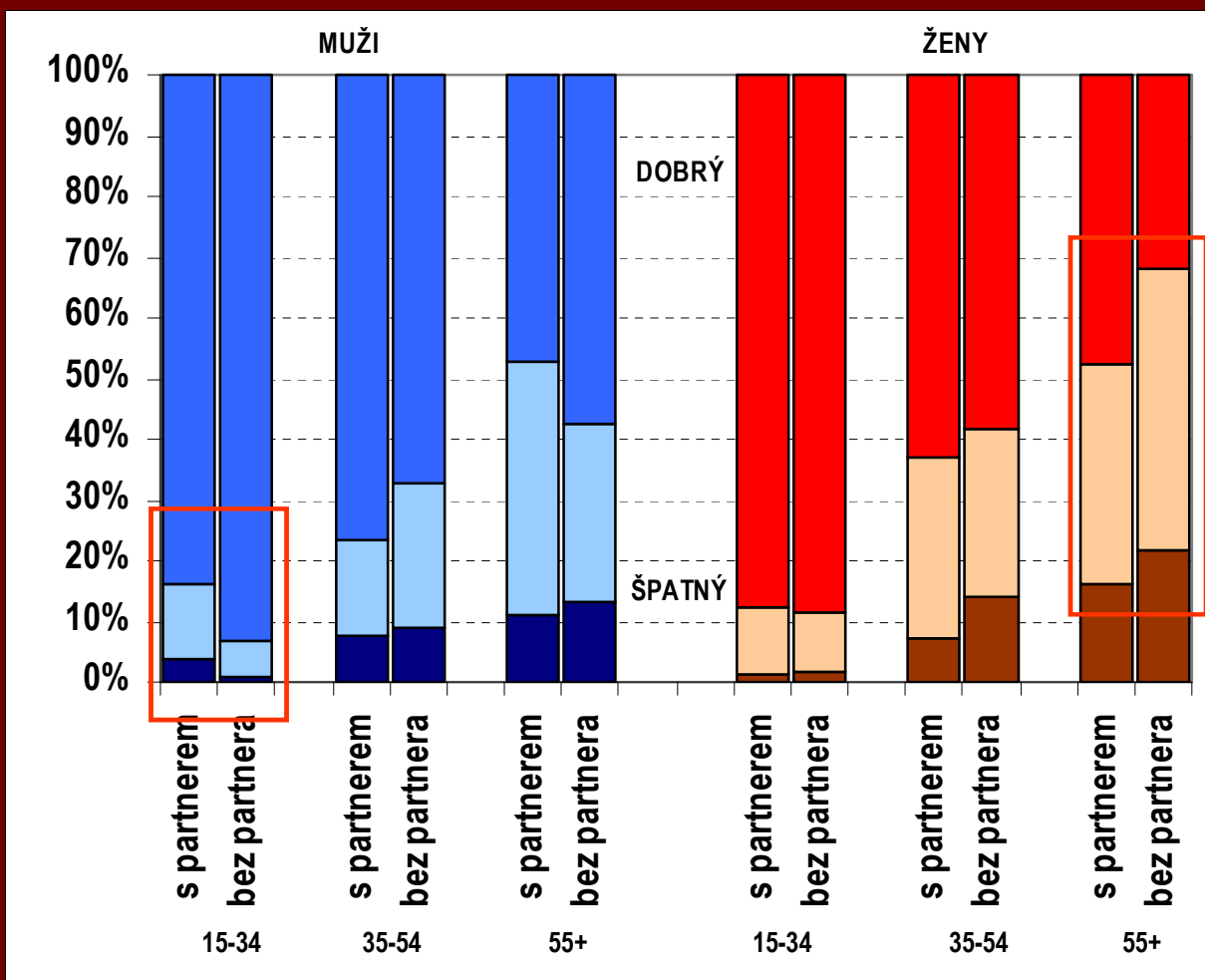

Věk	Rodinný st.	Muži	Ženy	Celkem
15-34	s partnerem	124	164	288
	svobodní	240	171	411
	rozvedení	8	12	20
	ovdovělí	0	0	0
	celkem	372	347	719
35-54	s partnerem	235	225	460
	svobodní	35	9	44
	rozvedení	29	63	92
	ovdovělí	2	8	10
	celkem	301	305	606
55+	s partnerem	221	181	402
	svobodní	9	8	17
	rozvedení	25	36	61
	ovdovělí	19	125	144
	celkem	274	350	624

- Analýza – 4 kategorie RS, 3 kategorie věku

Subjektivně hodnocený zdravotní stav

- dobré či velmi dobré - 68 %
- muži (73 %) častěji dobré subjektivní zdraví než ženy (63 %), a to i po odstranění vlivu odlišné věkové struktury

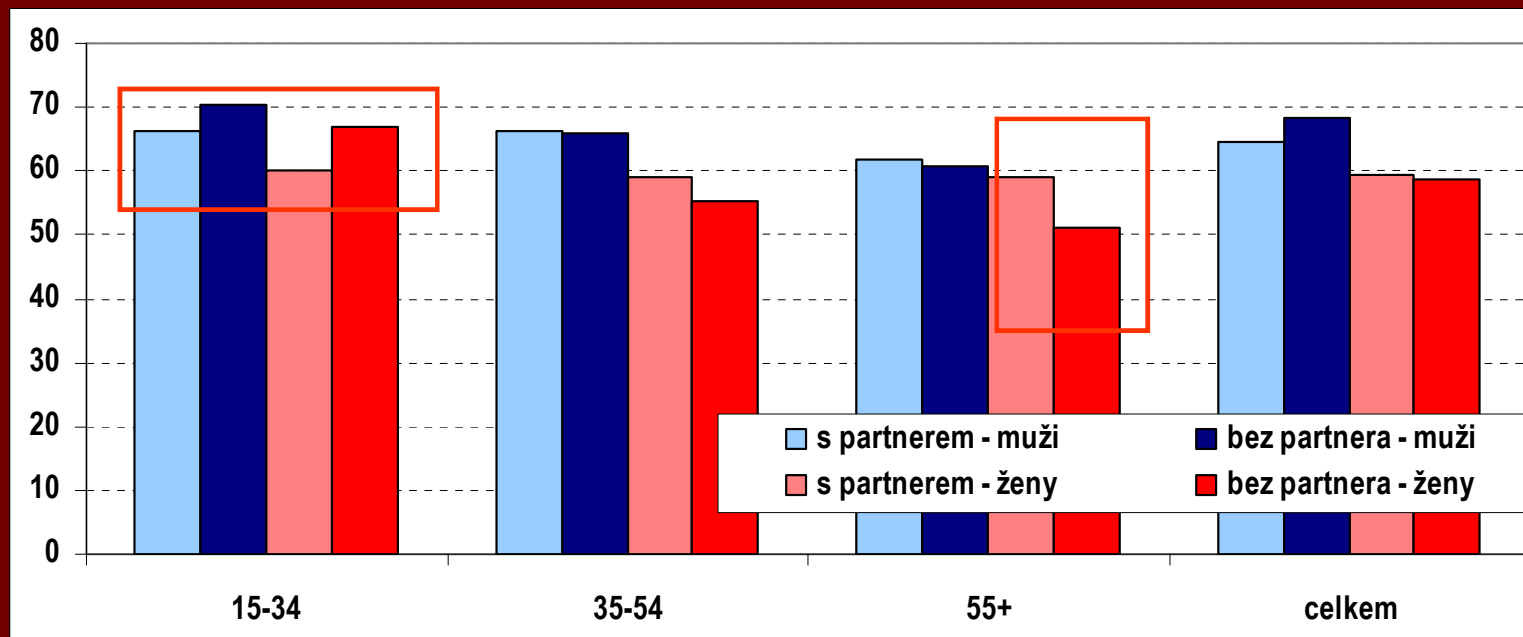
- Nejhorší zdraví – ovdovělí
- Ženy bez partnera – horší zdraví než ženy s partnerem
- V nejnižší věkové kategorii jsou na tom **svobodní muži** lépe než muži s partnerkou
- Ovdovělé ženy - 2,5x častěji špatné subjektivní zdraví ve srovnání s osobami v partnerství
- Jednoznačnější diference u žen

Další charakteristiky zdravotního stavu

- Omezení v činnostech, které lidé obvykle dělají
 - svobodní mají nejnižší podíl osob s omezením pouze ve věku do 35 let, v dalších věkových skupinách je nejméně osob s omezením mezi osobami v partnerství
- Užívání lékařem předepsaných léků
 - nejvyšší podíl u ovdovělých
- Prevalence vybraných chronických nemocí (hypertenze, problémy s páteří, artritida, migréna)
 - Hypertenze – nejnižší podíl u svobodných, ostatní kategorie nejednoznačné
 - Ostatní onemocnění nejednoznačné

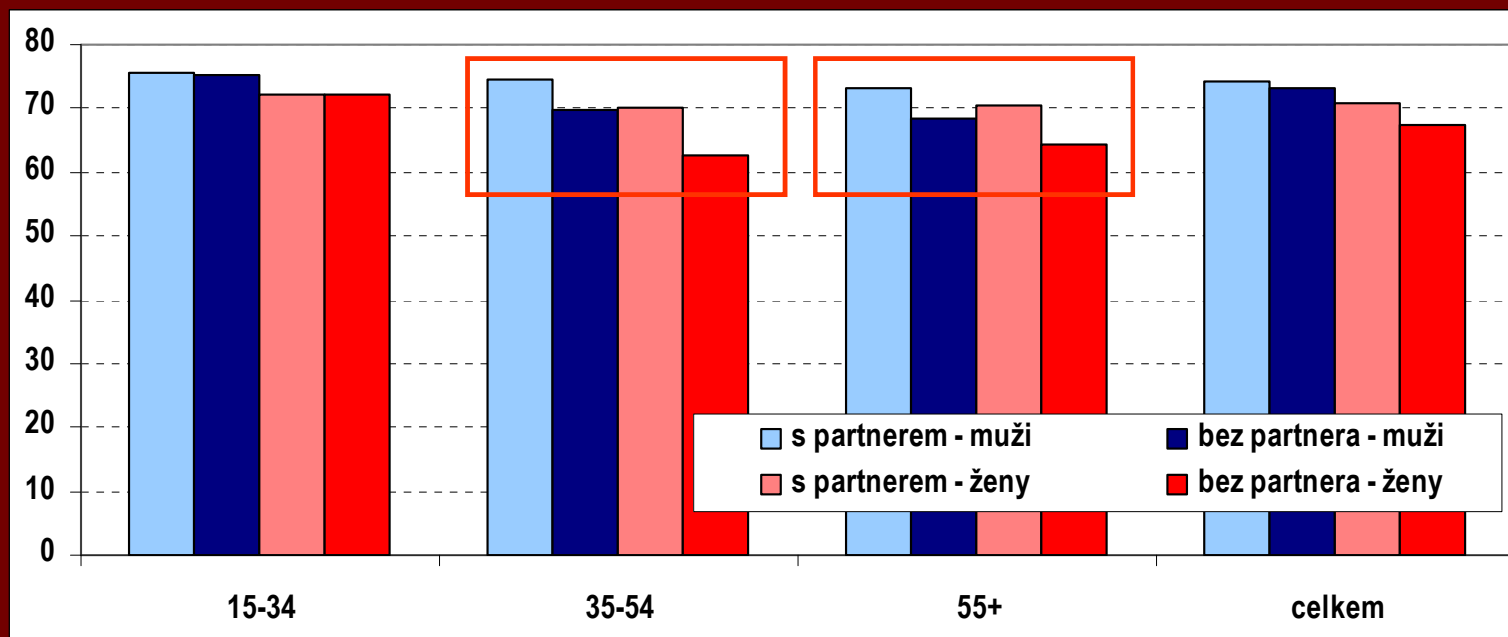
Duševní zdraví I.

- Index VITAL (energie, elán, únava, vyčerpanost) (0-MIN, 100-MAX)
- muži - lepší duševní zdraví než ženy ve všech věkových kategoriích
- **Věk do 35 let** – osoby bez partnera (svobodné, VITAL 69) jsou na tom lépe než osoby s partnerem (VITAL 63)
- **35- 54 let** – vyrovnání obou kategorií, muži s partnerem (VITAL 66) jsou na tom lépe než muži rozvedení (VITAL 59)
- **55+** osoby bez partnera jsou na tom hůře než osoby s partnerem, ženy ovdovělé (VITAL 49) jsou na tom hůře než ženy s partnerem (VITAL 59)

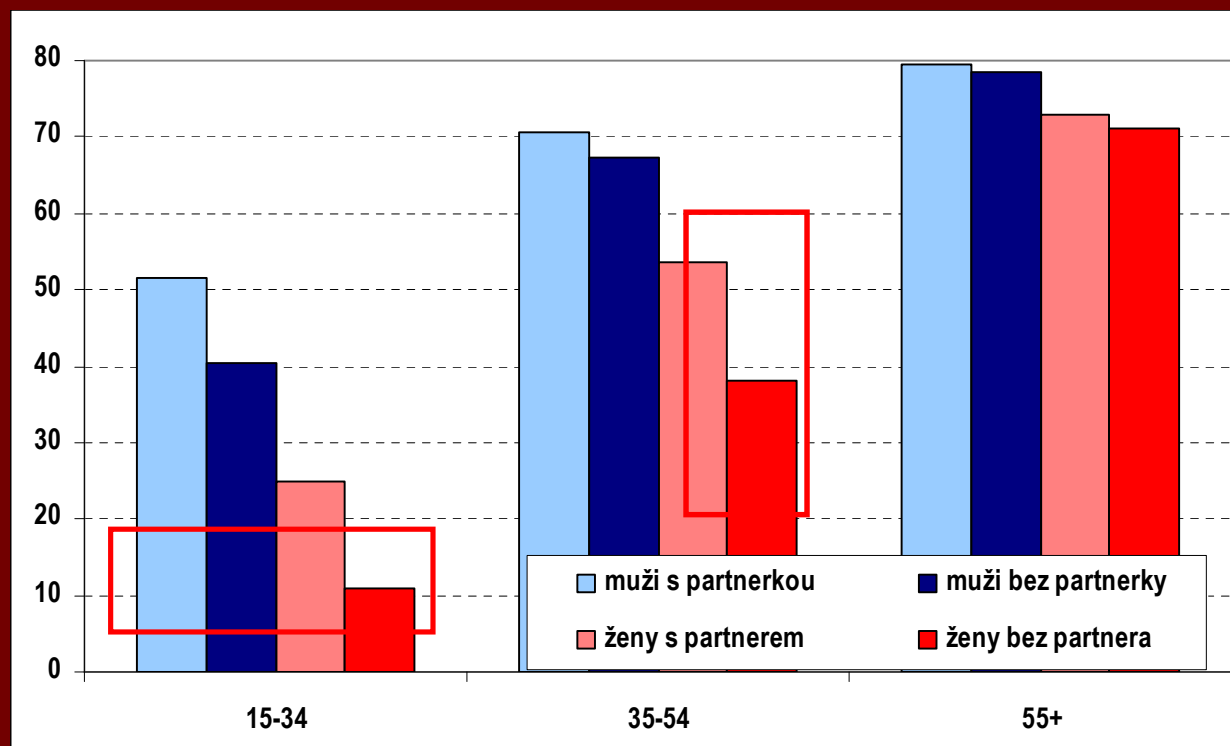
Duševní zdraví II.

- Index **MHI** - Index psychických obtíží (nervozita, špatná nálada, sklíčenost, klid a vyrovnanost, pocity štěstí) (0-MIN, 100-MAX)
- Opět lepší hodnoty u mužů než u žen
- Věk **do 35 let** – osoby s partnerem a bez partnera vyrovnané hodnoty
- **35-54 let** – osoby s partnerem jsou na tom lépe než bez partnera, muži v partnerství (MHI 74) jsou na tom výrazně lépe než rozvedení (MHI 64)
- **55 +** osoby s partnerem jsou na tom lépe než bez partnera, ovdovělí muži (MHI 63) jsou na tom hůře než muži s partnerkou (MHI 73)

Body mass index

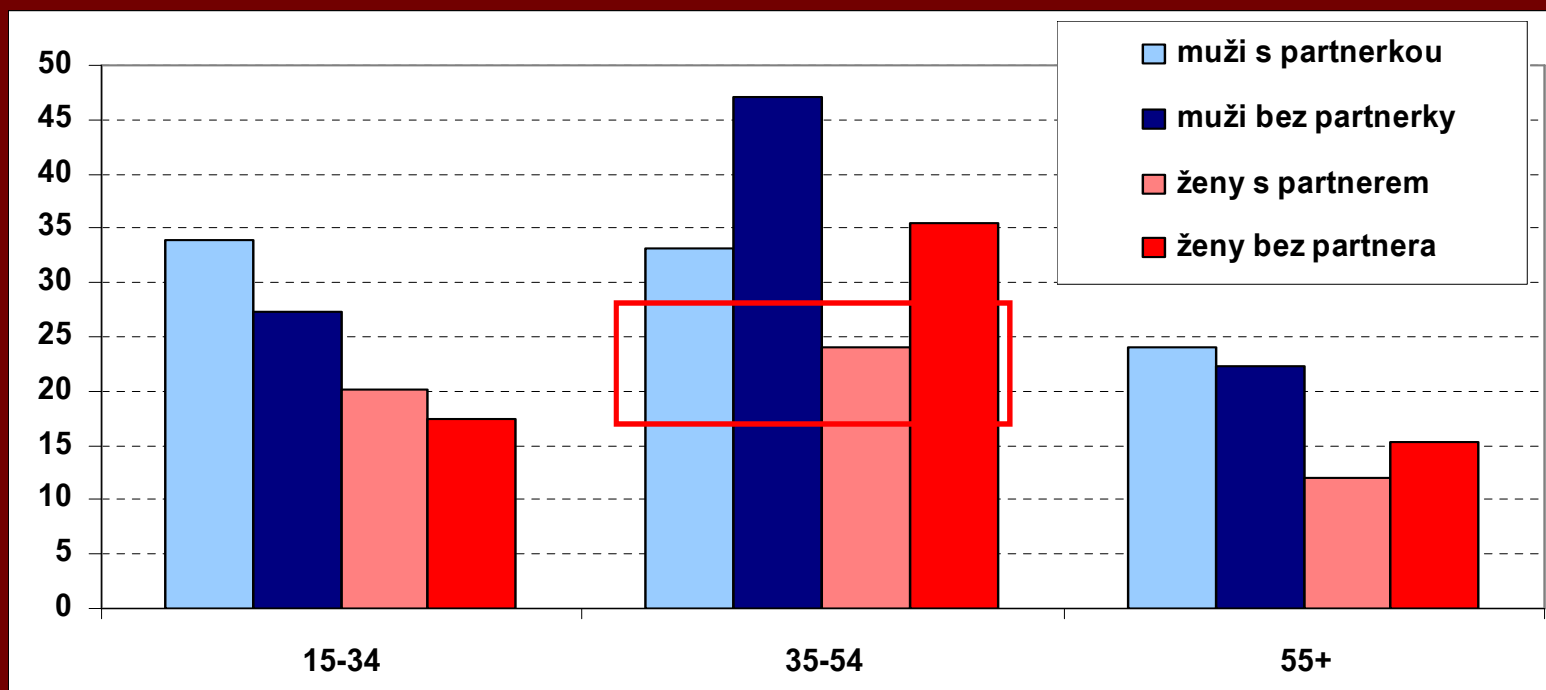
- Vyšší výskyt nadváhy u osob žijících s partnerem:
 - muži – 15-34 let (51,6 %)
 - ženy – 15-34 (25 %) a 35-54 let (53,6 %)

Kouření

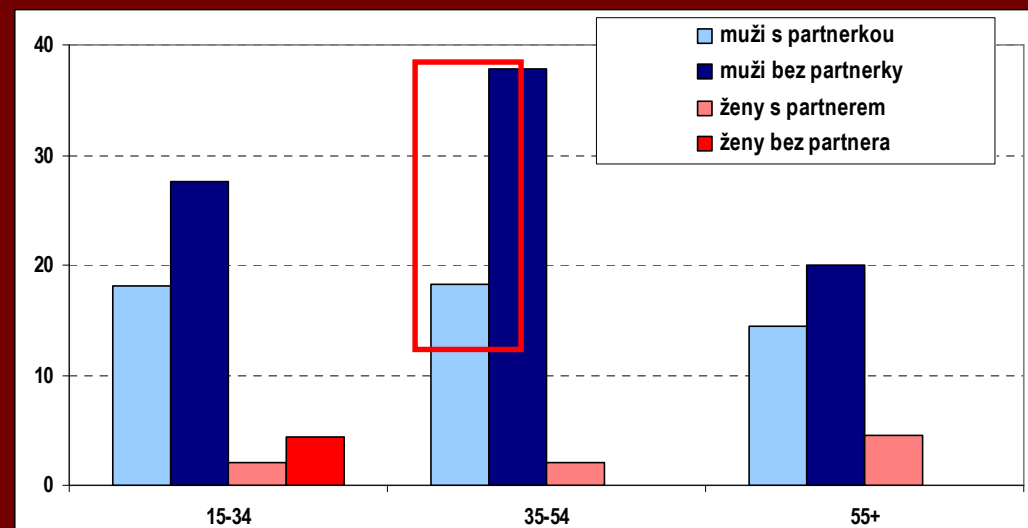
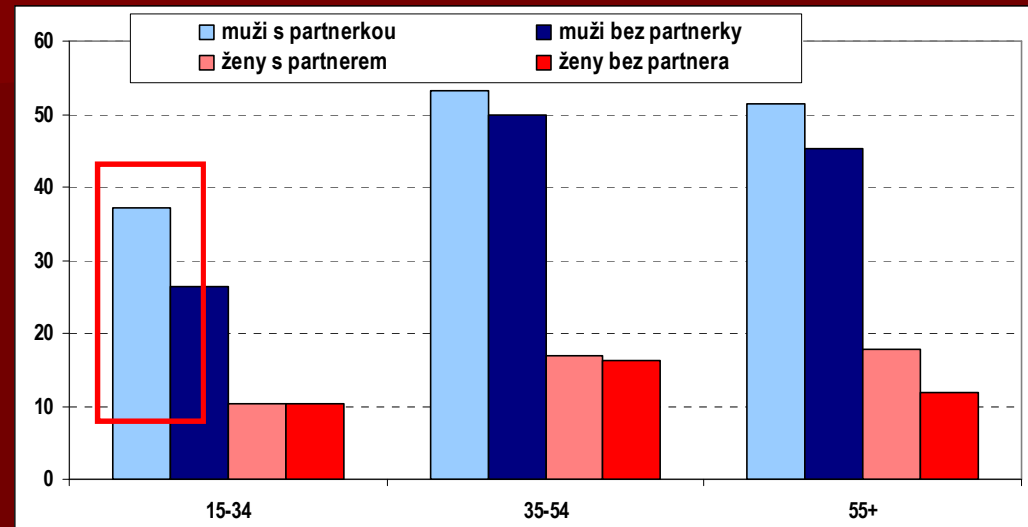
■ Podíl denních kuřáků

- **35-54 let** – pro obě pohlaví vyšší výskyt u osob žijících bez partnera (47 resp. 35,4 %)

Konzumace alkoholu

- Procento osob denně/obden konzumujících alkohol (bez ohledu na množství):
 - **muži 15-34 let** – vyšší výskyt u mužů žijících s partnerkou (37,1 %)
- Procento osob nadměrně konzumujících alkohol denně/týdně:
 - **muži 35-54 let** – vyšší výskyt u mužů žijících bez partnerky (37,8 %)

Shrnutí

- Subjektivní pocity zdraví (subjektivní zdraví, duševní zdraví) jsou u žen horší než u mužů, u objektivních charakteristik jsou na tom ženy lépe (úmrtnost, skutečná nemocnost). Muži své zdraví tolik neřeší.
- Hypotézy lepšího zdraví u osob s partnerem nebyly jednoznačně potvrzeny
- Ve věku do 35 let se objevuje u osob bez partnera (svobodní) lepší zdraví než u osob s partnerem
- Nejhuře jsou na tom osoby ovdovělé (ženy)
- V řadě proměnných není diferenciací z hlediska zdravotního stavu jednoznačná
- Vyšší výskyt nadváhy u mladých mužů žijících s partnerkou
- Vyšší výskyt denních kuřáků u osob středního věku bez partnera
- Vyšší výskyt denních konzumentů alkoholu u mladých mužů žijících s partnerkou a nadměrná konzumace alkoholu u mužů středního věku bez partnerky
- Vliv rozdílné věkové struktury jednotlivých kategorií rodinného stavu
- Nedostatečná velikost souboru, malé četnosti v okrajových skupinách